

Una transformació de les places olotines

>> Obertura de la façana de l'Escola d'Art, que posa en relació el taller de serigrafia i gravat amb el carrer. Fornícules amb les escultures L'Educació, Alegoria de Madrid i La Llei, que Miquel Blay havia regalat a l'escola. (Foto: JOSÉ HEVIA)

Text > JOAN SALA

Eduard Callís Freixas (Olot, 1977) i Guillem Moliner Milhau (Barcelona, 1979) han anat modificant un conjunt de places d'Olot, en una transformació que incorpora l'activitat, la memòria i la capacitat dels edificis de donar forma i vida a l'espai públic. Aquests dos arquitectes, que signen els seus projectes com Unparell d'arquitectes, el juny passat van guanyar els premis FAD Ciutat i Paisatge i FAD Ciutat i Paisatge d'opinió per la reforma de la plaça del Carme d'Olot.

«Dotar la plaça de confort urbà i fer que esdevingui agradable com a lloc d'estada i relació social és el requeriment més exigent del projecte d'espai públic», escriuen els dos arquitectes en un text en què reflexionen sobre com «Refundar l'estança comunitària». La comple-

xitat dels espais públics, sobretot dels centres històrics, no es pot atendre únicament des de la urbanització o el paviment i la mobilitat; és imprescindible una visió integral on s'englobi el que és públic i el que és privat. L'espai públic són sobretot les façanes i el que succeeix al darrere; per tant, el seu projecte va de l'obra civil a les polítiques socials i de dinamització econòmica. Uns objectius certament envejables, que modifiquen els entorns d'on s'actua i construeixen un sentit d'autopertinença.

El Pla de Places i Placetes del Nucli Antic d'Olot, de l'any 2018, que van elaborar els mateixos arquitectes seguint les directrius de les sessions participatives de veïns i entitats, és una eina important de planificació redactada sobre la base de tres objectius: configurar

>> Estat inicial de la plaça de Sant Miquel. (Foto: UNPARELLD'ARQUITECTES)

>> Solar resultant de l'enderroc d'una illa de cases per ampliar la plaça Campdenmàs. (Foto: UNPARELLD'ARQUITECTES)

>> Les festes del barri amb el rerefons de la intervenció «Vestir la plaça». (Foto: LA COMARCA D'OLOT)

àmbits d'estada i relació social, dinamitzar les plantes baixes i donar valor al patrimoni. Diuen que per al confort d'aquests espais comunitaris cal una atmosfera que es pot aconseguir «introduint el pas de les estacions a les places», és a dir, amb arbres de fulla caduca i floració rellevant, així com «la remor de l'aigua de les fonts recuperades», juntament amb els bancs per contribuir a l'estada i la trobada. La il·luminació dels aparadors és un element de gran importància per donar vida i també seguretat als carrers, i fer que uns entorns apagats i sovint mig morts tornin a tenir el bullici i l'activitat de què havien gaudit en altres èpoques. Són un conjunt d'estudis molt pensats i treballats, amb un gran rigor formal i conceptual.

La importància de la domesticitat i de les façanes de les cases per atorgar caràcter a l'espai públic, cabdal en el Pla de Places i Placetes del Nucli Antic, s'havia assajat anteriorment a les places de Sant Miquel i Campdenmàs.

«Vestir la plaça»

En el primer dels casos, el projecte «Vestir la plaça» va consistir a aplicar una capa de pintura a una plaça de dimensions considerables del barri de Sant Miquel que els veïns percebien com a dura i poc atractiva. Aquest barri popular va passar de ser un teixit amb un nombre considerable d'indústries, a ser un barri residencial, amb la qual cosa va esdevenir un lloc amb una gran diversitat de població. Aquesta intervenció efímera de cost mínim

reportatge fotogràfic UNA TRANSFORMACIÓ DE LES PLACES OLOTINES

va transformar les parets grises dels blocs de morter que configuraven la plaça en unes pintures acuradament dissenyades, a manera d'estampats, que tenen molt paral·lisme amb robes domèstiques i les desfilades de vestits de paper, un acte que defineix la festa del barri. Així mateix, les pintures de les catifes dels terres van ser acolories amb les mateixes tonalitats càlides de la resta, de manera que amb els anys —el projecte és del 2015— han esdevingut una estança comunitària del barri.

Per altra banda, l'enderroc d'unes cases els anys noranta, més un altre enderroc de tota una illa de cases, han fet que l'antiga plaça de Campdenmàs augmenti considerablement la superfície. Els dos espais sorgits dels enderrocs, l'un al nord, ja urbanitzat, i l'altre al sud, es relacionen amb una graderia, un arbre aïllat i una font de nom *Babel*, obra de Quim Domene, que sembla un zigurat i origina un canal d'aigua que cau en una bassa i es recull en una cisterna subterrània del segle xv, descoberta durant les obres. La resta de la plaça és un gran espai buit còncav, amb un perímetre més elevat, apte per a molts esdeveniments ciutadans, delimitat per un mur ample que fa de banc corregut i soluciona els desnivells entre els diferents carrers, i una filera d'arbres de fulla caduca. Les lloses del terra mantenen el cromatisme dels paviments i els sòcols característics del barri vell. S'han rehabilitat igualment totes les façanes escollint una carta de colors a partir de mostres de revestiment dels edificis, que servirà de pauta cromàtica per al nucli antic, un fet gens menyspreable. Alhora s'ha recuperat la tècnica de l'estucat en calç i greda volcànica, un aspecte molt relacionat amb tot el nucli urbà.

Els enderrocs són una de les característiques dels barris vells de les ciutats, la qual cosa propicia intervencions enginyoses, com és el cas de Can Sau. Per donar urbanitat a l'espai, convertint un solar en una plaça, es va proposar la construcció d'una façana. Els contraforts existents es van complementar amb tres voltes amb maó

calat que deixen obertures per les quals es poden veure les mitgeres i unes fornícules on l'artista Quim Domene, que també va participar activament en el projecte, fa intervencions recordant els noms de les botigues i altres singularitats característiques del barri en èpoques pretèrites. Ara el santuari del Tura ha guanyat un espai públic lateral des d'on es veu més bé la porta de la construcció medieval.

Tocant al carrer Major, hi ha la petita plaça del Conill, amb una font barroca del 1752 al centre, de les poques que es conserven al país in situ. Passava molt desapercibuda, però han aconseguit que fins i tot vianants poc amants del mobiliari urbà ara s'adonin que hi ha un obelisc d'uns tres metres d'altura amb tres aixetes que surten de la boca d'uns personatges estrofolaris esculpits en la pedra. S'ha passat d'una plaça, tota, al mateix nivell dels carrers laterals, a unes altures de paviment diferents. Al mateix temps que desenterren la base de la font, originen un banc que esdevé un lloc de trobada. S'han il·luminat la font i la façana modernista de Can Pujador, i s'han adaptat els rètols comercials a les ordenances del nucli antic. També hi ha un arbre, un element que no obliden mai per petit que sigui l'espai, i que ens recorda el pas de les estacions.

La plaça del Carme és un lloc emblemàtic de la ciutat, amb l'església dels pares carmelites i el gran edifici de l'antic convent, ara escola d'art. Atès el nombre de promotors i persones implicades, els dos arquitectes el consideren un projecte de projectes, del 2021, titulat «Bon dia, Carme!». Posar en valor el patrimoni i dinamitzar les plantes baixes són objectius prioritaris, amb la posada a punt de comerços punters, com la cooperativa de consum Artiga. Una dada és significativa: en el darrer any s'han obert 1.000 m² comercials, una mostra de la bona acollida. Han trasplantat les grans alzines que hi havia (de fet n'hi han deixat una de gran branca) i han plantat arbrat de fulla caduca, la qual cosa ha canviat totalment la llum

>> La font, l'arbre i l'escultura *Babel*, de Quim Domene, com a punt central de la plaça ampliada. (Foto: ESPAI ANDRONA)

>> Solar de Can Sau al costat de l'església del Tura.
(Foto: UNPARELLD'ARQUITECTES)

>> El solar transformat en plaça a través de la nova façana
Escenografia d'urgència. (Foto: JOSÉ HEVIA)

i la configuració de la plaça. L'Escola d'Art, a l'interior de la qual hi ha el magnífic claustre renaixentista de l'antic convent, recupera una nova presència en el paisatge urbà de la plaça destapant tres grans arcades que obren l'activitat dels tallers de serigrafia i gravat al carrer. Les noves fornícules exposen tres escultures de Miquel Blay acompanyades d'un fons escenogràfic en falsa perspectiva. De la mà de Quim Domene, col·laborador habitual en els seus projectes, els fanals existents s'han estampat amb dibuixos d'indianes, una indústria olotina florent en centúries passades. El canvi que ha experimentat la plaça del Carme és molt rellevant.

Una bona síntesi

Unparelld'arquitectes m'ha comentat que el projecte «Llum de saló» o «Fontada», que aborda aspectes d'atmosfera i revaloració del lloc, resulta una bona síntesi dels treballs que hem comentat. Aquest projecte efímer, realitzat conjuntament amb Clàudia Calvet i Xevi Rodeja, es va instal·lar inicialment a les fonts de Sant Roc i després ha anat a altres ciutats. Consisteix en una làmpada de 8 m de diàmetre, tres anelles i cent cinquanta bombetes, que té la capacitat de transformar l'atmosfera d'un espai de grans dimensions i posar-lo en valor, traslladant un llum típic d'interior a l'exterior. Va ser inicialment una activitat de Lluèrnia, el festival de llum i foc que es fa a la ciutat, però per petició popular la instal·lació va seguir en funcionament i va propiciar les activitats vora la font al mateix temps que «el passeig introspectiu», en paraules dels seus creadors, durant les llargues nits de la pandèmia del 2020.

Ara està en procés la nova planificació que han dissenyat de la plaça Major, al cor del barri vell, que es farà en

diverses fases, i per tant no és encara moment de parlar-ne.

Aquests projectes recolzen sobre la docència universitària d'ambdós arquitectes i la col·laboració en el grup de recerca Habitar de la Universitat Politècnica de Catalunya, que desenvolupa una investigació sobre l'espai públic, els edificis vacants i la ciutat. També cal remarcar com a precedent la col·laboració d'Eduard Callís amb l'Àrea d'Infraestructures de la ciutat. Durant cinc anys, entre el 2006 i el 2011, repensa l'espai públic olotí, tant al centre de la ciutat com en zones més de la perifèria. Aquests primers projectes són una sèrie d'obres fetes en carrers, places, jardins i parcs, la major part reurbanitzacions d'espais ja existents. El repertori dels materials utilitzats és volgutament escàs i s'ha procurat que tinguin relació amb els del seu entorn. Els projectes pretenen que l'espai públic fomenti la relació entre els ciutadans, com si aquell nou espai sempre hagués existit. En són exemples les avingudes de Cuba i República Argentina, el pla director d'urbanització de l'eixample Balmes o les places d'Ernest Lluch, de Joan Casulà i de les Monges.

Són uns professionals amb un reconeixement no sols entre nosaltres, sinó també en àmbits especialitzats. Entre els guardons que han rebut aquestes places, destaquen el Premi FAD Ciutat i Paisatge d'opinió, el Premi de la Biennal Espanyola d'Arquitectura i Urbanisme, el Premi Living Places - Simon d'Arquitectura i el Premi d'Arquitectura de les Comarques de Girona, entre d'altres. Així mateix, han rebut crítiques elogioses en revistes especialitzades i han exposat l'obra del seu estudi en esdeveniments internacionals, ja que al costat d'aquesta planificació de places han fet altra obra remarcable.

>> Detall dels vidres serigrafiats amb motius vinculats a l'artesanía de la ciutat, com les indianes o rajoles modernistes. (Foto: JOSÉ HEVIA)

>> Acte popular a la nova plaça Campdenmàs. (Foto: ROGER SERRAT-CALVÓ)

>> La plaça del Conill reformada, amb la recuperació del nivell del paviment original, la restauració de la font i el pedrís perimetral. (Foto: José Hevia)

>> Estat inicial de la font del Conill.
(Foto: UNPARELLD'ARQUITECTES)

>> Opacitat de les plantes baixes de l'Escola d'Art, els comerços i els locals tancats.
(Fotos: ROGER SERRAT-CALVÓ)

>> La plaça del Carme d'Olot, amb l'arbrat de fulla caduca, les lluminàries restaurades i els aparadors renovats per aconseguir la màxima relació entre l'interior i el carrer. (Foto: JOSÉ HEVIA)

>> Millora del dinamisme, el confort i la seguretat del carrer a partir de l'obertura de les plantes baixes i l'ocupació dels locals vacants amb noves activitats econòmiques a la plaça del Carme. (Fotos: José HEVIA)

>> La plaça del Carme vista des de l'interior de l'altell d'una de les botigues, fins ara opac, amb escultures de l'Escola d'Art. (Foto: José HEVIA)

>> Instal·lació Llum de saló a les fonts de Sant Roc. (Foto: José HEVIA)